

HEEMKUNDE-KRING
'AMALIA VAN SOLMS'

Baarle-Hertog-Nassau

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms' stelt zich ten doel zich actief bezig te houden met het erfgoed van onze gemeenten met de bedoeling:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle uit vroegere tijden te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens vast te leggen voor het nageslacht.

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit de historie van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen in de ruimste zin des woords.

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms'

'HEEMHUIS'

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog

Bank: 10.38.94.969 Rabobank Baarle-Nassau

789-5615466-57 BAC Baarle-Hertog

Overname van artikelen of gedeelten ervan uit deze publikatie is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur.

van wirskante

Orgaan van Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Baarle–Hertog–Nassau

---

verschijnt 4x per jaar

---

redactie: Herman Janssen, Fons Raeijmaekers, Antoon van Tuijl en Ed Ragas (coördinator)

redactieadres: Het Heemhuis, Kerkstraat 4, 2387 Baarle–Hertog

---

10e jaargang no.1

april 1995

---

inhoud

voorwoord	Ad Jacobs	2
vaarwel nieuwsbrief	redactie	3
een heel gewoon gezin	Nicole Ragas-Joosen	5
historische sprokkels	redactie	9
valentijnsdag 1795	Herman Janssen	10
moord in het dorp...	Herman Janssen	13
baarlese soldaten onder napoleon	Ed Ragas	15
nogmaals baarlese begijnen in hoogstraten	Ed Ragas	17
nogmaals hannekemaaiers	Bas Willems	20
merkwaardigheden (4)	Antoon van Tuijl	22
arme amalia (15)	Antoon van Tuijl	25
amalia weet de weg	Antoon van Tuijl	27
jaarprogramma		28
verslag algemene ledenvergadering	secretaris	29

Zaterdag 3 juni a.s.
DAGTOCHT MECHELEN

voorwoord

Op onze algemene ledenvergadering van 20 februari jl. waren vele actieve leden aanwezig. Tijdens de algemene ledenvergadering kwamen tal van zaken aan de orde. Zo blikte onze secretaresse terug op een jaar wat in het teken heeft gestaan van 550 jaar Ulicoten en Baarle 50 jaar bevrijd. In beide organisaties had onze vereniging een ruime inbreng. De werkgroep Ulicoten zorgde voor een passend programma en de presentatie van ons jaarboek, wat geheel in het teken stond van het Ulicotens jubileumjaar.

De werkgroep 40-45 van onze vereniging heeft een grote bijdrage geleverd in het herdenkings-/bevrijdingsprogramma van Baarle 50 jaar bevrijd. We kunnen trots terugblikken op een perfect georganiseerd programma waarvoor ook buiten Baarle veel bewondering was. Bij deze twee activiteiten is het gelukkig niet gebleven, maar nog vele andere activiteiten zijn er door de werkgroepen op poten gezet. Wij kunnen met zijn allen terugblikken op een actief verenigingsjaar. Al deze activiteiten zorgen er echter wel voor dat er ook bestuurlijk steeds meer op ons afkomt. De uitbreiding van het bestuur met twee leden zal de bestuurskracht van onze vereniging vergroten en een betere taakverdeling mogelijk maken. Ik wens de nieuwe bestuursleden namens iedereen veel succes en veel plezier toe in hun nieuwe bestuursfunctie.

Met het nieuwe huishoudelijk reglement en het beleidsplan hopen we te komen tot meer gerichte activiteiten zodat nog meer leden aan activiteiten kunnen deelnemen. Voorwaarde hiervoor is dat we op korte termijn onze verbouwingswerkzaamheden weer oppakken en er voor zorgen dat voor de zomer onze nieuwe tentoonstellingsruimte klaar is. Met de medewerking van onze bouwers moet dat zeker lukken. Ook de ontsluiting van de bibliotheek is een must voor onze leden en het publiek wat voor informatie over Baarle een beroep op ons doet. Ook hierin hopen we dit jaar een belangrijke verbetering te realiseren. Al met al nog genoeg werk aan de heemwinkel en met uw hulp, leden moet dat zeker lukken.

Wil je op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in onze vereniging kom dan gerust naar het Heemhuis. U kunt er terecht op elke woensdagavond en op de eerste zondag van de maand. Wij ontvangen u graag en zijn u graag van dienst met uw vragen over ons eigen heem.

Uw voorzitter,
Ad Jacobs

---

vaarwel Nieuwsbrief

We hadden het u in het laatste nummer van 1994 al voorzichtig aangekondigd, de Nieuwsbrief zou wel eens kunnen verdwijnen. Nu is het kwaad al geschied, de Nieuwsbrief is niet meer. Wel blijft natuurlijk ons verenigingsorgaan dat u als lid van onze vereniging vier maal per jaar ontvangt. Het heet alleen geen Nieuwsbrief meer. Nieuwsbrief is al helemaal geen naam voor een tijdschrift, maar geeft slechts aan wat de inhoud is. En omdat ons tijdschrift méér is dan alleen een tijdschriftje met wat verenigingsnieuws was de redactie van mening dat er eindelijk maar eens een naam bedacht moest worden. Na een eerdere poging tijdens de Algemene Ledenvergadering van 1992 om te komen tot een naam, was het even rustig geworden. Afgelopen zomer heeft de redactie de zaak maar weer eens bij het bestuur onder de aandacht gebracht. Daarop werd de verantwoordelijkheid voor een nieuwe naam bij de redactie zelf neergelegd. Na een grondige inventarisatie van mogelijke namen, kwam de redactie in de vergadering van januari jl. tot een unaniem oordeel: het verenigingsorgaan zou voortaan 'VAN WIRSKAANTE' gaan heten. Het eerste nummer ligt nu voor u.

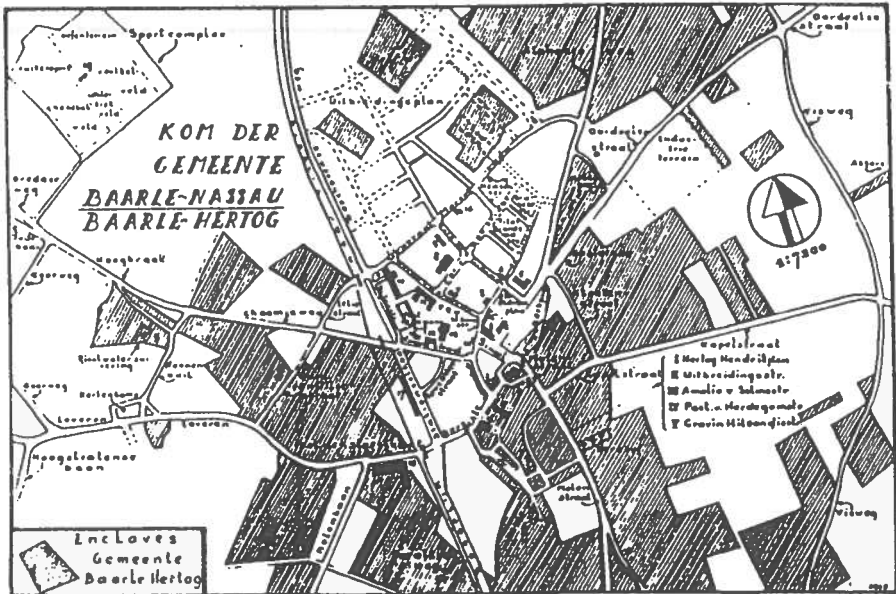
'VAN WIRSKAANTE' is een naam die precies past bij onze vereniging. Wij hebben leden aan beide kanten van de grens, we belichten zaken uit heden en verleden, we bekijken de zaken van twee kanten, kortom alles komt en wordt gedaan 'VAN WIRSKAANTE'. Wij hopen dat deze nieuwe naam u bevalt en dat ze maar snel ingeburgerd raakt dan zijn we de nieuwsbrief snel vergeten.

Tot ziens, Jos

Samen met de Nieuwsbrief namen we jammer genoeg ook afscheid van Jos Jansen binnen de redactie-raad. Hij was in januari nog heel enthousiast over de nieuwe naam en bij de algemene ledenvergadering kregen we plotseling te horen dat Jos met een groot deel van zijn activiteiten voor de Heemkundekring stopt. Hij stopt met de bibliotheek en met de redactieraad vanwege tijdgebrek. Zijn baan als adjunct-directeur eist steeds meer van hem, mede door een op handen zijnde fusie. We vinden het jammer, respecteren uiteraard zijn besluit, maar zijn van de andere kant gelukkig dat

hij nog zeker wil meewerken aan het jaarboek 1996. Ondanks het feit dat we hem het komend jaar nog dikwijls zullen ontmoeten i.v.m. het jaarboek, willen we Jos vanaf deze plaats toch van harte bedanken voor al hetgeen hij heeft gerealiseerd voor onze vereniging, we denken daarbij in het bijzonder aan de boeken 'Antoniteiten' en 'Baarle in Stukken'. Boeken waarin hij honderden uren arbeid gestopt heeft. Verder heeft hij de aanzet gegeven voor een verdere ontsluiting van het bibliotheek- en documentatiecentrum, heeft jarenlang actief geparticipeerd in het bestuur en is nog steeds actief betrokken bij de verkoop van de Heemkalender. Jammer dat we een dergelijke actieve duizendpoot moeten gaan missen. Jos, het ga je goed en we zien elkaar nog.

De redactie

---

een heel gewoon gezin

N. Ragas-Joosen

Bij het doorlezen en het maken van aantekeningen van de schepenregisters en de momboirrekeningen stuitte ik op een aantal interessante aktes. Deze werden gemaakt van de uitgaven ten behoeve van de minderjarige kinderen van Peter Anssems. De gegevens werden opgetekend door de secretaris van Baarle-Hertog, Hendrik Van Gilse.

Peter Peter Anssems groeide op in het gehucht Sondereygen. Als kleine jongen moest hij meehelpen in en om de boerderij van zijn ouders. De roerige jaren voor en na 1648 heeft hij aan den lijve ondervonden. Het gezin Anssems is niet onbemiddeld. Peter Anssems is niet in Baarle getrouwd, althans niet voor de kerk.

De geboorte van de kinderen is wel in de doopboeken van Baarle opgetekend. Peter Peter Anssems komt in de doopboeken voor als getrouwd zijnde met Anna Adriani Borsten. Het huwelijk is naar alle waarschijnlijkheid gesloten in de geboorteplaats van zijn vrouw Anna. Het gezin wordt gezegend met vijf kinderen:

Catharina gedoopt	24.09.1655
Petrus	01.03.1660
Adrianus	02.09.1662
Clara	10.02.1665
Joannes	12.05.1667

Het gezin woont in herberg 'De Swaen' vlakbij de Rumolduskapel in Zondereigen. Een bevestiging dat Peter Anssems ook brouwer is, heb ik nog niet kunnen vinden. In 1772 is 'De Swaen' in ieder geval bekend als brouwerij.

Een jaar na de geboorte van de kleine Jan wordt Anna Borsten op 20 augustus 1668 begraven. Peter blijft met vijf kinderen achter en huwt op 23 oktober 1681 opnieuw. Hij huwt Maria Adriani van Reuth uit Baarle. Het huwelijk wordt gesloten in de Remigiuskerk te Baarle-Hertog. Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren. Vader Peter wordt zes jaar na dit tweede huwelijk op 31 augustus 1687 ten grave gedragen.

Omdat twee kinderen uit zijn eerste huwelijk en de kinderen uit zijn tweede huwelijk nog minderjarig zijn, wordt er een voogd aangesteld om de aardse goederen voor hen te beheren. De broer van Peter, Jan Peter Anssems wordt de voogd van Clara en Jan uit het eerste huwelijk. Over Catharina, Petrus en Adrianus wordt niet meer gesproken. Jan Peter Anssems is een man met een zekere positie, hij is namelijk stadhouder van Baarle-Hertog.

Nadat Peter voor de tweede keer een huwelijk is aangegaan, gaat in mei 1682 zijn dochter Clara naar Antwerpen. De weduwe van Cornelis Lenaert van Eeten krijgt opdracht om haar per "karrevracht" naar Antwerpen te brengen. Zij gaat dan wonen "bij haere lieve oom". Deze oom is Jan Adriaen Borsten, de broer van de overleden moeder, die gehuwd is met Cornelia van Broeckhoven.

Een jaar later wordt aan Maximilliaan van Eeten geld betaald voor "karrevracht" om Clara van Antwerpen terug te brengen naar Sondereygen. Maximilliaan van Eeten is 25 jaar en heeft de zaken van zijn moeder overgenomen. In de aktes wordt daarna nog een enkele maal over Clara Anssems geschreven en wel op het moment dat zij een nieuw hemd moet kopen, nieuwe schoenen, kousen enz. Clara huwt op 19-jarige leeftijd op 14 november 1684 met Cornelius Adriani Pauli Remeyssen. Deze woont ook in Sondereygen. Uit dit huwelijk worden tien kinderen geboren.

Jan is een verhaal apart

Vader Peter vindt dat zoon Jan een vak moet leren en stuurt hem naar Jan van Lier, meester-schoenmaker in Baarle om het vak van schoenmaker te leren. Hij is daar in de kost voor een periode van vijf maanden en vier dagen. Dan houdt Jan het voor gezien en vertrekt op 13 oktober 1684 naar Turnhout. Bij Dielis Jansen, waar hij in de kost gaat, wil hij het vak van

---

kuiper gaan leren en krijgt van vader Peter schoolgeld mee om ook kuipersgereedschap te kopen.

Dan wordt het wat onduidelijk. Jan ligt in het ziekenhuis en Jan Anssems, zijn voogd, vertrekt 20 februari 1686 naar Turnhout om zijn neef in het gasthuis op te zoeken. Is de vader van Jan ziekelijk, omdat hij zijn zoon niet kan opzoeken? Na een paar maanden is Jan weer opgeknapt en houdt het in Turnhout ook voor gezien. Hij keert terug naar Baarle en vraagt aan zijn voogd reisgeld, want hij wil in Breda werk gaan zoeken. Hij krijgt het geld van zijn voogd en gaat op 25 september 1686 naar Breda.

Dat het ook in die tijd niet mee valt werk te vinden, blijkt uit het feit dat hij aan Jan, de stadhouder, meedeelt dat hij naar Frankrijk wil gaan om er als kuipersgast te gaan werken en ook om er de Franse taal te leren. Voogd Jan Anssems keurt het plan blijkbaar goed, want hij laat op de dag dat Jan vertrekt een H. Mis lezen om een voorspoedige reis voor Jan af te smeken. Die dag, 10 oktober 1686 zal Max van Eeten hem wegbrengen, doch eerst licht hij Maeyke Cornelis van Eeten nog op voor 12-12 st. voor zijn reis naar Frankrijk.

Jan verblijft in Duwaay (Douai) als kuipersgast, maar een paar maanden later krijgt de stadhouder bericht dat zijn neef ziek is en op 19 november 1687 in het ziekenhuis van Nantes verblijft. De stadhouder vertrouwt het hele zaakje niet en stuurt Maximiliaan van Eeten naar Nantes om naar de zieke te informeren. Deze brengt hem 16 april 1688 naar Antwerpen, naar zijn familie. Om hem dan op 19 april naar Turnhout te vervoeren. Zijn ziekte zal niet van langdurige aard zijn geweest want op 27 april vraagt hij 3-3 st. aan zijn voogd om een wollen broek in Breda te kopen.

Wat hij tussen 1688 en 1690 heeft uitgespookt, is niet bekend. In 1690 gaat hij een huwelijk aan met Joanna de Vries. Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren, na de geboorte van Peter Christiaan 14 december 1697 wordt Joanna Willem de Vries begraven 6 januari 1698.

Jan huwt opnieuw met Joanna Camenaers in 1700 (dit wordt alleen bevestigd door de Ned. Hervormde Gemeente in Baarle. Het R.K. huwelijk heeft

waarschijnlijk elders plaatsgevonden). Uit dit huwelijk worden weer drie kinderen geboren.

Krijgt Jan het heet onder zijn voeten of moet hij weer meer van de wereld zien? Van hem en zijn vrouw en de kinderen is binnen Baarle verder niets meer te vinden. Alleen een zoon van hem uit het eerste huwelijk, Willem, huwt met een Catharina van Riel uit Santvliet in 1721. Deze Willem blijft hier wonen en nauwelijks acht jaar later wordt hij in 1729 begraven.

Willem heeft bij deze vrouw drie kinderen. maar ook van deze is in Baarle niets meer terug te vinden. Waarschijnlijk is zij teruggegaan naar haar geboorteplaats Zandvliet samen met de kinderen.

De bedoeling van dit verhaal over het gezin Anssems is de mensen er op te wijzen dat wanneer men met zijn familie-stamboom bezig is, vaak met enig verder speurwerk aardige anekdotes van de familie kan terugvinden. Behalve de traditionele bronnen, zoals Doop-, Trouw- en Begraafregisters (de zgn. DTB's) zal men daarvoor ook andere bronnen moet aanboren. We noemen de Schepenregisters, Momberrekeningen, Notariële aktes, Bevolkingsregisters, enz., enz.

Bronvermelding:

- GABH, Oud Archief, Schepenregister 1665-1688, Inv. no. 28
- GABH, Oud Archief, Schepenregister 1688-1717, Inv. no. 29
- GABH, Oud Archief, Momberrekeningen 1670-1678, Inv. no. 70
- GABH, Oud Archief, Momberrekeningen 1677-1685, Inv. no. 71
- GABH, Oud Archief, Momberrekeningen 1688-1696, Inv. no. 72
- Doop, Trouw en Begraafboeken Parochie St. Remigius, Baarle-Hertog

historische sprokkels

Onder deze kop zullen we in de toekomst een aantal korte historische 'vondsten' publiceren. Het betreft hier dan voornamelijk klein historisch materiaal dat we tijdens onderzoek voor andere zaken tegenkomen. Dat zijn veelal losse fragmenten die toch een geheel vormen, maar te weinig zijn om een groter artikel aan te wijden. Bovendien zijn deze sprokkels vaak aanknopingspunten voor verder historisch onderzoek.

Nu we het toch over historisch onderzoek hebben, moet het ons van het hart dat er zo weinig mensen binnen onze vereniging zich bezighouden met historisch onderzoek. Onze heemkundekring zou er bij gebaat zijn als er wat meer mensen eens een duik nemen in allerlei materiaal (gepubliceerd of ongepubliceerd). De geschiedenis van ons tweelingdorp is zo boeiend en er is nog zo ontzettend veel te vertellen, dat we zelfs durven stellen dat er feitelijk pas heel weinig gepubliceerd is over Baarle. Wie, o wie heeft interesse en heeft tijd om eens 'echt' met heemkunde bezig te zijn. We schrijven 'heemkunde' omdat niet alleen het zuiver historisch werk onze aandacht heeft. Zo ligt er nog een heel terrein open voor hen die interesse hebben in veldnamen, volksverhalen, dialecten. Dat kan o.a. door heel gericht interviews met oudere inwoners op te nemen. Niet zomaar los uit de hand, maar gestructureerd, zodat gegevens geverifieerd en vergeleken kunnen worden. Een eerste aanzet tot een heemkundig onderzoek is de inventarisatie van nisbeelden waaraan een aantal leden meewerken. Toch zijn er nog voldoende andere onderwerpen die hoognodig moeten worden onderzocht. Wie meldt zich met een idee? We weten dat er interesse genoeg is onder de leden, maar wie trekt nu eens de stoute schoenen aan? Het is dringend nodig om een stukje van ons heem in kaart te brengen. We rekenen op onze leden.

De Redactie

valentijndag 1795: eerste democratische verkiezingen in Baarle- Nassau

Herman Janssen

Baarle-Nassau werd vanouds bestuurd door een schout en zeven schepenen die daarvoor werden aangesteld door de Heer van Breda. In 1793 revolteerde het Franse bezettingsleger tegen de gevestigde orde. De voornaamste bestuurders van het dorp vluchtten noordwaarts. Onder deze vluchtelingen bevonden zich schout F. Melsert, secretaris A. Ente en de schepenen P. Wolvers en H. Struijck.

Baarle-Nassau was onbestuurbaar geworden en op 4 augustus 1794 werden Pieter Cornelis van Ghert en Cornelis Adriaan Hendrickx benoemd tot 'adjoint ad interim'.¹

Voor de eerste keer in de Baarlese geschiedenis werden 'libere' verkiezingen uitgeschreven, waarbij de 'souveraine maght van het volk en zijn natuurlijke regt van electie' extra werden benadrukt.² Deze verkiezingen werden aangezegd door de gezworen wijkmeesters van ieder rot of gehucht.

Op de dag van de verkiezingen, 26 pluvius van het derde jaar der Franse Republiek, luiden de grote klokken en kwamen 'de voornaamste gegoeydens' van elke wijk naar het dorpshuis aan de Singel. Van een echte democratie was nog geen sprake: vrouwen en knechten bijvoorbeeld hadden geen stemrecht. Opmerkelijk was verder dat er openbaar en zelfs mondeling gestemd werd. In het verslag werd bovendien iedere afwijkende stem uitdrukkelijk vermeld.

Elke wijk kreeg een stemronde en koos een schout, secretaris, zeven schepenen en twaalf gezworenen of 'commerssetters'. Deze laatsten bepaalden de grootte van de belastingaanslag van gezinshoofden uit hun wijk. Castelré en Ulicoten waren grote wijken en kregen daarom elk twee commerssetters toegewezen.

Met eenparigheid van stemmen verkozen de leden der wijk Boscoven de volgende personen:

- tot schout en stokhouder: Cornelis Adriaan Hendrickx

- tot secretaris: Pieter Cornelis van Ghert

- tot schepenen: Jan van Gils   Jan Cornelis Gillis
                                  Pieter Wolvers   J.Ludovicus J. Martel
                                  Jacobus de Wilde   Jan Buijckx (Castelré)

Cornelis B. Jansen (Ulicoten)

- tot commerssetters:

Bernard van Gool	Jan Geerts
Willem Pelkmans	Jan Baptist Baumans
Diel van Heek	Cornelis Verheijen (Ulicoten)
Paulus Rijsbosch	Pieter Brouwers (Ulicoten)
Cornelis Puernaels	Laureys Jansen (Castelré)
Peeter Geerts	Jan Brosens (Castelré)

Daarna stemden achtereenvolgens Oordel-Oordelheycant, Nijhoven-Keysershoek-Veltbraeke, Reth-Tommel-Schaluynen, Eykelenbosch-Reut-Heesboom-Heyning, Looveren, Kerke en Plaetse (Singel), Castelre, Uliquoten en tot slot Groot en Klyn Bedaff.

Alle wijken volgden de keuze van Boscoven. In totaal waren er slechts elf afwijkende stemmen:

- Looveren gaf één stem voor Pieter Wouters (i.p.v. Jan Geerts) en één stem voor Jacobus Drabbe (i.p.v. Pieter Wolvers).

- De burgers Martel, Lauwers en Struyck van Kerke en Plaetse toonden veel moed en kozen resoluut voor de aftredende bestuurders.

- In Uliquoten was er onenigheid over de keuze van de Ulicotense schepenen. Zes stemmen gingen naar Jan Devet (i.p.v. Cornelis B. Jansen), nl. van Adriaen Jan Meeuwesen, Nicolaas Jacobs, Peeter Adriaen Meeuwesen, Hendrick Adriaen Meeuwese, Clement van Gestel en Adriaen Bruynings.

De stemming gebeurde in het bijzijn van acht onpartijdige getuigen, te weten Adriaen F. Verheyden, Joseph Olieslagers, Clement Verheyen, Joannes van Hapert, Jan Stoops, Wouter Aerts, Antonius van den Kieboom en Adriaen Hendricx.

De schout, secretaris en schepenen legden ter plaatse in elkaars handen de eed af. De commerssetters kregen nog enkele dagen respijt. Door het nieuwe college werd vervolgens een president-schepen gekozen, nl. Jan van Gils, herbergier van de Lelie aan de Singel. De volledige uitslag werd 'ter puye' uitgehangen.

De verkozen schout, C.A. Hendrickx, zou nog tot aan zijn overlijden in 1834 aan het hoofd van de gemeente Baarle-Nassau staan. Ook P.C. van Ghert kende een mooie loopbaan. Hij bleef te Baarle tot circa 1811, waarna hij benoemd werd tot lid der Provinciale Staten van Noord-Brabant. Hij verhuisde toen naar 's Hertogenbosch.

Noten:

1. ORA BN 225, p.2 en 3.
2. ORA BN 226, p.6 tot 9.

moord in het dorp...

Herman Janssen

In ons jaarboek 1994 vertelde Peet Geerts een aangrijpend verhaal over Ulicotenaar Karel Diels (Tussen Bollekens en Bremer, p.130-131). Karel zou omstreeks 1822 de nieuwe minnaar van zijn liefje vermoord hebben in een herberg aan de Baalbrug. Hij kon vluchten maar werd een half jaar later gegrepen en ter dood veroordeeld. Alle jongemannen van Ulicoten en omgeving kregen op verzoek van Karel Diels een oproep om de onthoofding bij te wonen. Op de Grote Markt te Breda sprak hij vanop het schavot zijn publiek toe. Hij bekende schuld en waarschuwde voor de verschrikkelijke gevolgen van drankmisbruik.

Peet Geerts wekte mijn belangstelling en ik wilde meer te weten komen over de juiste toedracht van de gebeurtenissen. Een aantal feiten leken vrij raadselachtig. Zo was er bijvoorbeeld geen overlijdensakte van het slachtoffer en bleven eventuele processtukken onvindbaar. Bovendien zouden op de Grote Markt te Breda rond die tijd geen doodsvonnissen meer uitgevoerd zijn.

Het leek wel een hopeloze zoektocht te worden. Vrij onverwacht werd de oplossing van mijn probleem kant en klaar aangeboden in 'True, waar gebeurd' (H.O.K. 1971). Deken J. Lauwerijs vertelt er op pagina 96 volgend verhaal:

4. De Schandpaal of Kaak.

Te Hoogstraten onderging op 30 mei 1848 een moordenaar een minder bloedige straf. Op donderdag 7 oktober 1847 werd op de kermis te Meer Gerard Swaenen tussen middernacht en één uur, zwaargewond op het Looi; hij bezweek aan zijn kwetsuren. De dader was Karel Diels, geboren te Ullikoten, onder Baarle, 25 jaar oud, die als molenaarsknecht woonde te Loenhout. Hij gaf zich gevangen en werd door het Assisenhof van Antwerpen op 16 februari 1848 tot levenslange dwangarbeid veroordeeld. Bovendien moest hij te Hoogstraten op de markt een uur lang aan de schandpaal te pronk staan en gebrandmerkt worden.

Deze laatste straf onderging hij op dinsdag 30 mei 1848. Zulk een toneel was zelden te Hoogstraten te zien. Ook was er een grote menigte samengestroomd. De landleiden uit heel de streek kwamen met hun gezin per kar naar Hoogstraten, om die strafuitvoering bij te wonen. Diels richtte vooraf tot het volk een korte toespraak, waarin hij bekende schuldig te zijn, maar ook vele verzachtende omstandigheden aanaalde.

Deze gegevens werden aangehaald uit twee korte verslagen in het Aankondigingsblad van Turnhout:

HOF VAN ASSISEN.

Woensdag is de genaemde Karel Diels, wegens zware verwondingen, te Meir, verwezen tot levenslangen dwangarbeid, een uer pronking op de openbare markt te Hoogstraten, en het brandmerk.

De genaemde Karel Diels, oud 23 jaer, geboren te Baerle-Hertog en woonende te Loenhout, meulders-knecht van beroep, by arrest van het hof assisen van Antwerpen, de dato 16 february 1848, wegens doodslag, veroordeeld tot levensdurenden dwangarbeid en tentoonstelling, heeft op dynsdag laetstleden het laetste gedeelte zynen straf op de Markt te Hoogstraten ondergaen. Zulk treurig vertoog is zeer zeldzaam in die gemeente. Ook had hetzelfde eene groote menigte derwaerts gelokt. De landlieden der omstreken kwamen per kar met hunne huisgeziinnen te Hoogstraten aan, om hetzelfde by te wonen. Diels heeft eene korte aanspraek tot de menigte gerigt, waerin hy bekende pligtig te zyn, maer vele dingen bybragt, om zyne misdaed te verkleinen.

Karelte Diels werd geboren omtrent 1822 als zoon van molenaarsknecht (grutter) Karel Diels (geboren te Weelde ca. 1775) en Johanna Taymans (geboren te Baerle-Hertog 26 april 1787). Het gezin woonde vanaf 1 mei 1825 te Ulicoten aan de Dorpsstraat, ter hoogte van de Bartelbaan (kadaster B482, huisnummer C213).

Op 15 juli 1843 vertrok Karelte 'met akte' naar Merksem tot 23 augustus 1844. Daarna verhuisde hij als molenaarsknecht naar Loenhout.

Herlezen we nogmaals het volledige verhaal van Peet geerts, dan blijkt het basissgegeven te kloppen: er gebeurde een moord waaraan onmiddellijk een moraal werd verbonden. Het verhaal werd eindeloos herhaald en vergeten details werden later foutief aangevuld. Bedenk daarbij dat Peet Geerts in 1843 een verhaal vertelde dat toen precies 100 jaar oud was!

Welke zijn de belangrijkste fouten in zijn verhaal?

Vooreerst is er het tijdstip van de moord: donderdag 7 oktober - Meer kermis - 1847 (i.p.v. begin juni - Heilig Bloed - ca. 1822). Ook de plaats van het gebeuren is verkeerd: op het Looi te Meer (i.p.v. een herberg aan de Baalbrug). Het proces werd gevoerd voor het Hof van Assisen te Antwerpen (i.p.v. Breda) waar de strafmaat werd bepaald op levenslange dwangarbeid en een uur pronking aan de schandpaal te Hoogstraten (i.p.v. onthoofding in Breda). Wat wel bewaarheid wordt, is de uiteindelijke pointe van het verhaal: alcohol maakt mensen blind en benevelt het verstand.

Heemkunde echter kent geen eindpunt... Hoe groter onze kennis, hoe meer vragen er opnieuw opduiken. gebeurde de moord in een herberg? Was het moordwapen een mes? Was het slachtoffer een liefdesrivaal? Was Karel Diels een tijdlang op de vlucht? Wat gebeurde er verder met hem? Kwam hij ooit nog vrij of overleed hij in de gevangenis? Misschien komen er op deze vragen nog antwoorden. het zou overigens ook leuk zijn mochten we de tekst van het moordlied kunnen terugvinden op een oud liedjesblad...

Wie weet wordt 'deze affaire' ooit nog vervolgd???

Baarlese soldaten die sneuvelden voor Napoleon

Ed Ragas

In deze sprokkel wil ik u even mee terug nemen naar de Grote Oorlog van Napoleon. Napoleon dacht heel Europa zijn wil te kunnen opleggen, maar kwam van een koude kermis thuis. Het waren niet alleen de Franse soldaten die moesten vechten voor Napoleon. Ook in de bezette gebieden werden jonge mannen verplicht dienst te nemen in het leger van Napoleon. Dat zulks niet altijd goed afliep voor deze jongens zal u duidelijk zijn. In februari 1988 schreef Fons Raeljmaekers in de Nieuwsbrief (3e jaargang nummer 1)

al een artikel over de Conscrits van Napoleon. Daarin worden een aantal jongens genoemd die werden opgeroepen voor de legerdienst.

Tijdens een snuffeldag in het archief van Baarle-Nassau vond ik daar een lijst van jongens uit Baarle die gesneuveld waren. De gemeente Baarle-Nassau ontving telkens wanneer er iemand uit Baarle sneuvelde een opgave. Een flink aantal van die opgaves zijn bewaard gebleven.

Hieronder geven we een opsomming van hen die vielen voor Napoleon. Het is een welkome aanvulling op het artikel van Fons Raeijmaekers.

- Jan Pieter Kniknie geboren te Baarle-Hertog, fuselier van 85 Regiment de Ligne, overleden in het militair hospitaal te Osnabrück op 11 maart 1812.

- Adriaan van Beek, voltigeur bij 6e Regiment 2e Bataillon, 3e Compagnie der Keizerlijke Garde, oud 23 jaar, geboren te Baarle, overleden op 28 april 1812 in Hospice du Val de Grace, située à Paris.

- August van Eeten, fuselier bij 10e Compagnie van 75 Cohorte van de Garde Nationale, overleden 18 november 1812 in het militair hospitaal te Brussel, oud 24 jaar geboren te Baarle-Hertog.

- Adriaan van Ceulen overleden in het militair hospitaal te Lübeck. Fuselier 2e Compagnie, 4e Bataillon van het 124 Regiment Infanterie de Ligne, geboren 14 juni 1790 te Baarle-Nassau, zoon van Adriaan en Adriana van Osmann. Overleden 2 maart 1813, begraven op het kerkhof van de Cathedrale quartier de St. Marie.

- Wouter Govaerts, oud 22 jaar, fuselier au premier Ban de la Garde Nationale 75 Cohorte 2e Compagnie. Overleden in het burger hospitaal te Maastricht, geboren te Baarle-Hertog. In het hospitaal gekomen 20 januari 1813 en overleden 2 februari 1813 als gevolg van een peripneumonie.

Overleden in het militair hospitaal te Lille, Norbert Olieslagers, oud 23 jaar, Cheval Léger van 4e Compagnie van 4e Regiment Cheval Léger. Geboren te Alphen, (wonende Baarle?). In het hospitaal opgenomen op 2 oktober 1813 en overleden 18 oktober 1813 ten gevolge van d'affection chronique de poitrine.

Tot zover deze 'sprokkel'.

---

nogmaals Baarlese begijnen in Hoogstraten

Ed Ragas

In het septembernummer van de Nieuwsbrief 1993 (8e jaargang no.3) publiceerde ondergetekende een artikel met als titel 'Baarlese begijnen in Hoogstraten'. Hierin beschreef ik de Baarlese begijnen die te Hoogstraten verbleven.

Rond die tijd werd ook begonnen met de restauratie van het Begijnhof te Hoogstraten. Een der architecten die daaraan zijn medewerking verleent, is ons lid Frans de Bont. Voordat de restauratie begon, heeft men een historisch en een bouw-historisch onderzoek gedaan. De gegevens werden verzameld in een zeven centimeter dik rapport. Van Frans de Bont mocht ik dat rapport ontvangen. In dat rapport vinden we nadere gegevens van de woningen en haar bewoners. Ook van enkele Baarlese begijnen vinden we hierin gegevens terug. Die gegevens zijn een mooie aanvulling op het eerder genoemde artikel.

vijf 'Baarlese' woningen

Van het totaal van ongeveer veertig panden dat gerestaureerd gaat worden, zijn er een vijftal gevonden die door Baarlese begijnen bewoond zijn geweest.

Het eerste huis dat we daarbij tegenkomen is huis nummer 5. Het huis werd in 1661 gekocht door Gertrudis van de Luytgaerde en Barbara van de Silver; 'vercocht het half huijs, het welke tot noch toe geheel toebehoort heeft aen Anneken Adriaense'. Destijds maakte ik al melding van de prijs die betaald moest worden voor dit huis: 200 guldens. Dingetje en Adriaantje Schuermans zijn in 1651 ingetreden in het begijnhof. Kadastraal is het perceel bekend onder de nummers 517 (hof) en 518 (huis). Op de bijbehorende kaart aangegeven met huisnummer 5.

Het volgende huis is nummer 11. In 1643 bouwde Adriana van Bedaff een nieuw huis op het begijnhof. Op 30 november 1653 werd dit huis verkocht aan Maeyken en Elisabeth Mostmans voor de lieve som van 800 guldens. Adriana van Bedaff verlaat het begijnhof om op 6 augustus 1654 als novice-

---

religieuze in te treden in het Godshuis van Nazareth bij Lier. Op bijgaande kaart aangegeven met huisnummer 11. Kadastraal stond het perceel bekend onder de nummers 505 (hof) en 506 (huis).

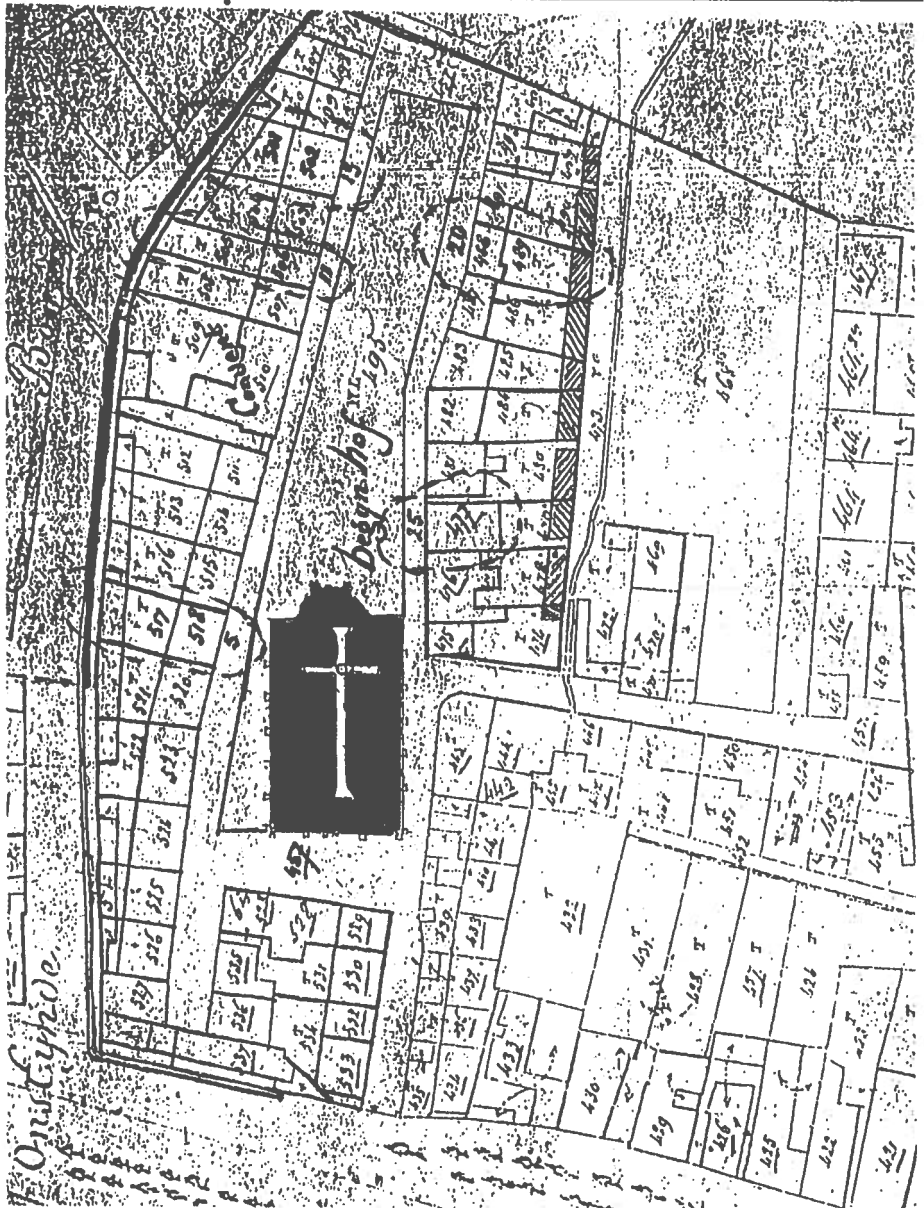
Het volgende huis is nummer 13. Het perceel is kadastraal bekend onder de nummers 501 (hof) en 502 (huis). Dit perceel werd in 1659 verkocht aan Digne en Adriana Schuermans; 'gegunt ende vercocht sekere hoffsteden ende eerve aen Digne ende Adriana Scuermans gesusters, op welke eerve dese gesusters getimmert hebbe een nieuwe huijs, beneffens ende aen het huijs van Janneken Dirven. In 1685 werd het huis verkocht aan Cornelia Hoots. Op bijbehorende kaart aangegeven met het huisnummer 13.

Het vierde huis dat we konden traceren als hebben behoord aan een Baarlese begijn is huis nummer 20. In 1748 komt dit huis in bezit van Anna Gertrudis van Reuth: 'verkoght seker huijsdaer alvorens in gewoont heeft Sara Maria Coveliers' Specificatie: 'twee spinnen d'een in de voorste en d'ander in de achter keuken met een beddekoetse inde keuken'.

Na de dood van Anna Gertrudis van Reuth op 11 februari 1775 wordt het huis verkocht aan Maria Catharina Lambrechts. Kadastraal is dit perceel bekend onder de nummers: 488 (huis) en 489 (hof). Op de kaart is dit huis aangegeven als nummer 20.

Het laatste huis van een Baarlese begijn dat we vonden, is van Geertruijt van de Luijthage en Barbara van de Silver geweest in 1668; 'So heeft Mayken ende Anneken Jordaens gesusters haer huijs vermangelt tegen het huijs van Barbara van de Silver ende Geertruijt van de Luijthage (bedoeld wordt: Luijtgærde)'. Zij bewoonden eerst nummer 5 en hebben dat geruild voor huis nummer 25 van de zusters Jordaens. In 1697 wordt dit huijs verkocht: 'Met welbehagen en volcomen consent van Sr. Geertruij van de Luijtgærden vercocht het naerleven int huijs in welck nu de voorn. Geertruij van de Luijtgærden is woonende.' Dit huis is op de kaart aangegeven met nummer 25, kadastraal bekend als nummer 477 (huis).

Bijgaand kaartje is te gebruiken bij uw bezoek aan het begijnhof te Hoogstraten. U kunt dan op eenvoudige wijze de huizen van Baarlese begijnen vinden.

Kaartje van het begijnhof van Hoogstraten uit 1830. Hierop zijn de huizen aangegeven die ooit hebben toebehoord aan Baarlese begijnen.

---

nogmaals hannekemaaiers

Bas Willems

In het nummer van de nieuwsbrief van maart 1991 (jaargang 6, nummer 1) publiceerde mevrouw A. van Eijl-van de Klashorst een artikel over de Hannekemaaiers. Ondergetekende vond in het boek 'Boerenwijsheid; rijmen, raadsels, sprookjes, spreuken, geloof en bijgeloof' van W. Geldof (uitgeverij Het Spectrum) het navolgende stuk over de Hannekemaaiers:

'In vroeger eeuwen en nog tot in het begin van de 20e eeuw, kwamen veel maaiers uit Duitsland en Oost-Nederland naar het Hollands-Utrechts weidegebied om gras te maaien met de zeis. Dit waren arme mensen, die in juni en juli hier hun brood kwamen verdienen en vaak tot na de hooi-oogst bleven om dan weer weg te trekken naar hun geboorteland. Zij onderscheidden zich van de Hollanders natuurlijk door taal en zeden en werden 'poepen' of 'moffen' genoemd. Later sloegen deze scheldnamen meer op Duitsers alleen. Zij werden algemeen voor achterlijk en dom versleten. Vele stommiteiten worden in de volksoverlevering aan 'Hans Hannekemaaiër', de verpersoonlijking van deze arme dagloners, toegeschreven...

Een voorbeeld daarvan is het verhaal 'De melk' uit: J. Cohen, Nederlandsche sagen en legenden, II, Zutphen 1919, blz. 393-395, dat wij hier laten volgen:

Op een goeden dag had Hans Hannekemaaiër zulk een honger dat hij aan de kant van de weg ging zitten en zijn buik, voor zover men daarvan spreken kan, vasthield. Hij kon nu wel alles eten, van mosselen en spekbokkingen toe, want de soort van spijs kwam er in zijn ellende niet meer op aan. Oeie, oeie, wat gevoelde hij zich ongelukkig. Hij weende ten laatste de tranen der armoede, die alle zwervers kennen, vroeg of laat. Zij vielen langs zijn handen neder, en ze drenkten de grond. Zijn schreien duurde lang.

Er kwam een klein besje van een melkvrouwetje voorbij, dat met moeite haar karretje voortduwde. Toen ze het leed van de Hannekemaaiër zag, bleef ze stilstaan, medelijdend, gelijk Hans het niet dikwijls in zijn leven had ondervonden. Want de meesten deden of hij een misdadiger was, wien geen vriendelijk woord toekwam. Hij keek heel verrast op, daar zij hem vroeg:

'Waarom huil je zo, mijn beste man?'

Iek heb zo'n honger,' zei Hans naar waarheid, 'iek hep ien drie tagen niet keketen!'

'Och arme man! Wacht eens even, heb je een fles bij je?'

'Jawel.'

'In de bus heb ik wat gort. Als je die met melk kookt, krijg je een heerlijke brij.'

'Dank oe wel!' zei Hans en hij ging naar de herberg, die een eindje verder aan de weg lag. Hij groette de waard heel minzaam, zoals mensen doen die van een ander een dienst vragen, en hij zei: 'Mak iek een klein keteltje om ien de keuken een pannetje met gort te koken?'

De herbergier had een goede luim, klopte hem op de schouder en zei: 'Dat is best. Maar laat mijn keukenmeid met rust!'

Hierover werd hij zó vrolijk dat hij van het lachen bulderde. Hij liet de arme drommel gaan en knipoogde tegen de gasten.

Er stond niemand bij het fornuis, dat vrolijk brandde. Hans zette zijn potje op het ijzer en wachtte. Hij bemerkte echter dat hij niet veel te koken had en daarom vouwde hij de handen.

'Och lieve heer! Iek heb niet veel melk met kort en daarom smee ik Oe, laat ze kedaaien, laat ze raizen, laat ze hoger worden!'

Aan de randen der kom kwamen onderwijl kleine blaasjes, die telkens opbobbelden en dan weer verspatten en een dik, taai vel sloot de vloeistof alreeds van de lucht af. Plots begon de melk heel langzaam te rijzen, bolklimmend en Hans sprong in de hoogte, sneller dan de melk.

'Onze lieve Heer heeft main kebed verhoord!' zo riep hij blijde, 'de kort raist en kedait.'

Hij meende dat hij straks wel een emmer gort zou krijgen, de arme drommel.

Al vlugger en vlugger drong de pap naar boven.

'Noe heb iek al baina een hele pan vol,' piepte Hans gelukkig. 'Onze lieve Heer! Laat 't nog meer kedaaien!'

Ja, het voedsel gedijde, doch te veel helaas. Het boog zich tot aan de rand, over de rand heen, het kookte over, spatte op het hete fornuis, verspatte en Hans bad: 'Ok, Lieve Heer! Laat 't noe met kedaaien ophouden, 't is al te veel kedaid!'

Het hielp hem niet. Hij moest het aanzien dat al de kostbare lekkernij werd verspild. En daarna kreeg hij nog van de keukenmeid een schrobbering, zoals slechts een Nederlandse vrouw wier huishouden is ontredderd, die vermag geven. Hij nam zijn lege fles onder de arm. Heel droevig sloop hij de gelagkamer door, terwijl de waard en de gasten hem met al zijn scheldnamen beledigden. Want wie arm is, wordt in zijn armoede meer bespot dan beklaagd. Daarom ging Hans aan de weg zitten en beweende zijn eigen leed. Nog dikker dan zoëven dropen hem langs de magere wangen. Nu echter kwam er geen medelijdend melkvrouwkje voorbij en die nacht moest hij in een greppel slapen, met de koele lucht als stro en de berm als hoofdkussen.

Sedertdien heeft hij ontdekt dat men melk, zodra zij kookt, van het fornuis moet nemen.

---

merkwaardigheden (4)

Antoon van Tuijl

jammer, maar niet uit ons heem

De eerste verbouwingswerkzaamheden aan onze bijgebouwen waren net goed op gang. Stan van Sas was daar als vakman volop bij betrokken. Toen hij bij een van de koffiepauzes zag wat wij allemaal aan spullen verzamelden, schoot hem plotseling iets te binnen. En bij een volgende gelegenheid stapte hij het Heemhuis binnen met een buitengewoon merkwaardig voorwerp. Iedereen zag meteen dat het om een stenen bijltje ging, want die vormen kennen we wel. Maar dit stenen bijltje had heel aparte versieringen en dat verschijnsel kende niemand (zie afbeelding).

lang verhaal

Dat zo'n stenen bijltje een lange geschiedenis heeft, ligt voor de hand. Het is ooit in de prehistorie door iemand gemaakt, door iemand gebruikt, door iemand kwijtgeraakt en heel veel later door iemand teruggevonden. Maar dit bijltje heeft een ander lang verhaal. Stan van Sas vond het bijna dertig jaar

geleden in het schuurtje van zijn schoonvader. Het lag in een oud spijkerkistje. Waar het ooit vandaan gekomen was, heeft Stan niet kunnen achterhalen. Hij wist nog wel dat zijn schoonvader in de vroege jaren vijftig meegeholpen, toen onder leiding van Pastoor Binck op Alphen Kwaalburg de ringwal-grafheuvel opgegraven is. Maar daarmee was nog niet gezegd dat schoonvader het bijtje daar toen gevonden heeft!

wel antwoord, geen antwoord

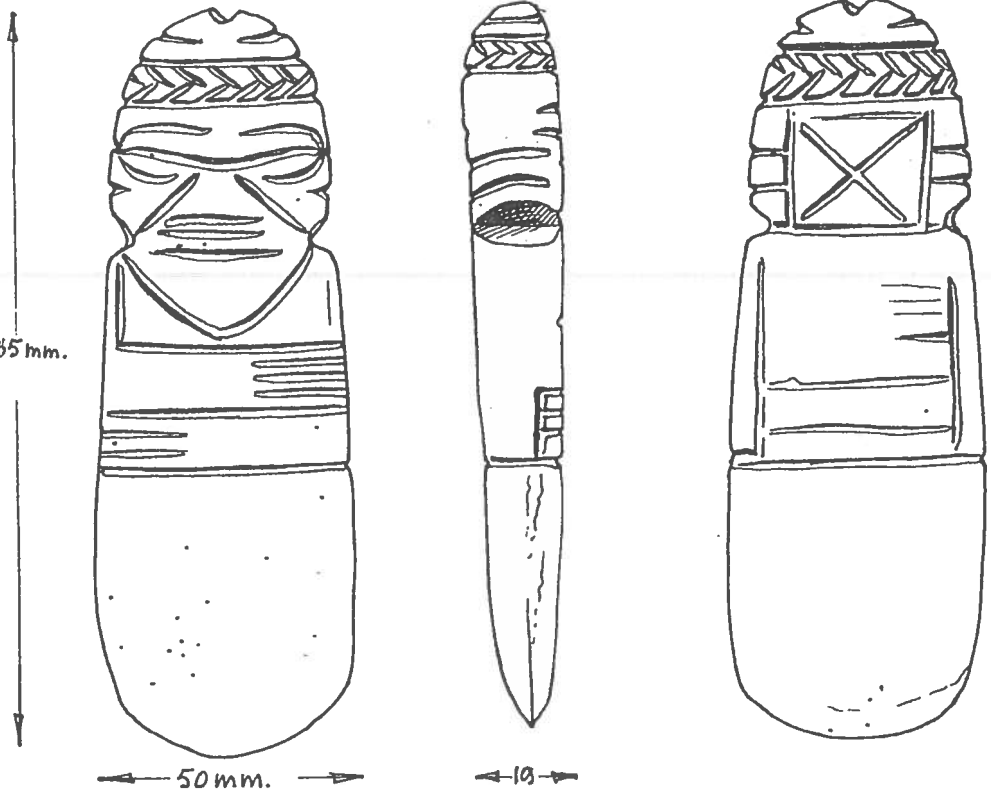
Wij gingen er achteraan. De Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek wil op de hoogte gehouden worden van archeologische vondsten (in Nederland). Wij stuurden een tekening met beschrijving op. Dat was eind juni vorig jaar. Op 20 juli was er al antwoord. Ze schreven letterlijk: '... dergelijke bijtjes komen in Noord-Brabant en ook in de rest van Nederland niet voor. Naar de beschrijving van de steensoort te oordelen, is het een uitheems voorwerp. De versiering doet denken aan een Zuid-Amerikaanse herkomst...'

Om meer informatie te verkrijgen, werden we verwezen naar de Archeologische afdeling van Rijksuniversiteit Leiden. Professor Dr. Jansen zou er wel meer van weten. Nou kan dat best waar zijn, maar hij gaf tot op heden geen antwoord op ons schrijven van 1 augustus 1994.

gevouwen armen

Als we het bijtje van alle kanten goed bekijken, dan vallen ons een aantal merkwaardigheden op. Het is een mooi geslepen, puntgaaf voorwerp, gemaakt van een grijzige, min of meer poreuze steensoort. De steen is bovendien licht van gewicht. Wij geloven niet dat het ooit gebruikt kan zijn om te hakken. Eerder denken we dat het gaat om een ceremonieel voorwerp, bijv. een geschenk of een grafgift. Misschien is het daarom ook versierd. Met een klein beetje fantasie herken je in het patroon van groeven een mensenuitbeelding. Er tekent zich een hoofd af met een versierde band om het voorhoofd. En de armen worden voor de borst gevouwen gehouden. Die veronderstelde Zuid-Amerikaanse herkomst klinkt niet onlogisch. Alleen... wij weten het niet zeker. Als lezers inlichtingen kunnen verschaffen, dan houden wij ons gaarne aanbevolen.

Zo kregen we een bijzonder merkwaardig voorwerp in handen wat jammer genoeg van buiten ons heem gekomen zal zijn.

arme Amalia (15)

A. van Tuijl

Tussen november vorig jaar en nu is de lijst van schenkingen weer stevig uitgebreid. Er werd weer een grote variatie aan voorwerpen over de drempel van het Heernhuis gedragen. Ga d'r maar eens goed voor zitten!

- Wil Olieslagers bracht een stuk vuursteen mee, wat wel iets weg had van een prehistorisch stuk gereedschap. Eigenlijk is het er niet goed genoeg voor afgewerkt. We kwamen er niet goed uit. De steen is bovengeploegd op een Klein Bedafse akker door Piet Adriaansen.

- Een gift met een bijzonder verhaal kregen we van de heer Van de Nieuwenhuijsen, oud-commies te Baarle. Toen in oktober 1944 onze Remigiuskerk in puin lag, heeft hij er een kijkje genomen. Hij vond tussen de verbrande rommel een kop van een beeldje en nam die mee. Die verwoeste kerk heeft hem blijkbaar wel wat gedaan. Hij bewaarde het kopje als een kostbaar souvenir en liet zijn zoon er met marmer en hout een fraai voetstukje voor maken. Nu hij oud en ziek geworden is, vond hij het tijd worden zijn 'relikwie' terug te brengen naar de plaats van herkomst: Baarle. Amalia kreeg het. Wij denken dat het een fragment is van een van de vroegere kruiswegstaties, waarschijnlijk de kop van een farizeër.

Bas Willems bracht ons een schilderijlijstje en een bruin sueden tabakszakje, bedoeld voor shagbuil en pakje vloeitjes.

- Gerrit de Jong schonk een doosje 'Jong Gezellen Knoop'. Dat zijn ouderwetse zwarte drukknoppen. Verder een kaartje 'Monica' haarspelden en een serie zakjes kleurstoffen met huidskleurtinten, waarmee alle mensenrassen na te bootsen zijn. Voor het geval de kleurstof weer van het gezicht af moet, bracht hij ook twee pakjes 'Sala Lavendel Shampoo' mee.

- Fons Willemsen - trouwe klant in deze rubriek - is thuis flink aan het opruimen (tot groot genoegen van zijn wederhelft!). Hij brengt ongeveer elke week wat spullen mee. Hier komen ze.

Een snijplank voor het snijden van kool, afkomstig uit het zusterklooster van Ulicoten. Het is een fraai, maar niet meer compleet stukje keukengereedschap.

Een houten paraplustandaard. Een oud, zeg maar gerust héél oud

jachtgeweer. Het moet oorspronkelijk toebehoord hebben aan (zoals men in Ulicoten zegt) een van de 'Drie Kunningen'. Dan witte gullie wel wie de doar meej bedoeld wur! Het geweer is in twee delen uitneembaar en heeft nog een echte antieke snaphaan. Heel mooi.

Een klein metalen hand-graanmolentje met tafelklem. Het werkt nog perfekt. Een (Duits) pionierschopje zonder steel. Een vuurtang waarmee kooltjes, bv. voor het strijkijzer uit het vuur geraapt konden worden. Een koebeugel en een kalfsbeugel met draaiers en loze schalmen (=openverende schakels om kettingen aan elkaar te maken). Een wafelijzer met kachelring. Een scharnierpen waarin het slagvenster van een raam kon draaien. Een geel messing rookstelletje: schaal met sigaren- en sigarettenpotje en luciferstandaard. Een glazen zout- en mosterdstel. Een houten steel voor een Amerikaanse pionierschop. Een kleermakersschaar. Een set tafelmessen. Een kammenbakje met spiegelkje. Een kandelaartje van een tinkleurige metaallegering. Het kan staan en hangen! Dit sierlijke voorwerpje werd ter plaatse zo grondig bekeken dat de grote ophanging prompt afbrak. Louis Verschueren heeft dat inmiddels onzichtbaar gerepareerd. Een aarden pijpekop, versierd met wapenschilden en de tekst: 'Honi soi qui mal y pense'.

Een pruihtabaksdoos. een brilledoos met een ziekenfondsbrilletje. Een zoutbak van glas, met houten deksel, compleet met lepel zonder steel. Een stalwis. Dit is een ring waarmee de koe vastgezet werd aan de staander in de stal. Een geitebeugel. Twee houten wervels. Een houten eivormige deurknop. Een kruithoorn, gemaakt van een platgemaakt koeihoorn. Hij heeft geen stop en deksel. Jammer.

Een spekhaak. Een V-snaar van rubber, canvas en koperen klinknagels. Hij bestaat nl. uit afzonderlijke schakels. Een frietpers. Een houten kleerhanger. Een kleine ordner. Een hele mooie, gave, tenen eierkorf. Met korven van dit model gingen vroeger de 'botter- en aaier-vrouwkes' naar de markt. Tussen al deze spullen door bracht Fons ook nog dozen vol boeken en tijdschriften binnen.

- Louis Verschueren bezorgde ons drie porceleinen beeldjes, voorstellende Chinese figuren. Ze dragen ieder een ander symbolisch voorwerp in de handen.

- Jos Hillen schonk ons (via Gust Haagen) een verzameling eremedailles, gedenkpenningen en religieuze medailles. Een mooie bonte serie, waarin Koning Albert (van heel lang geleden, Koningin Wilhelmina, Gerardus Majella en Petrus en Paulus voorkomen, om er maar eens een paar te noemen.

Het was weer zeer de moeite waard. Alle schenkers heel hartelijk dank.

AMALIA weet de weg

A. van Tuijl

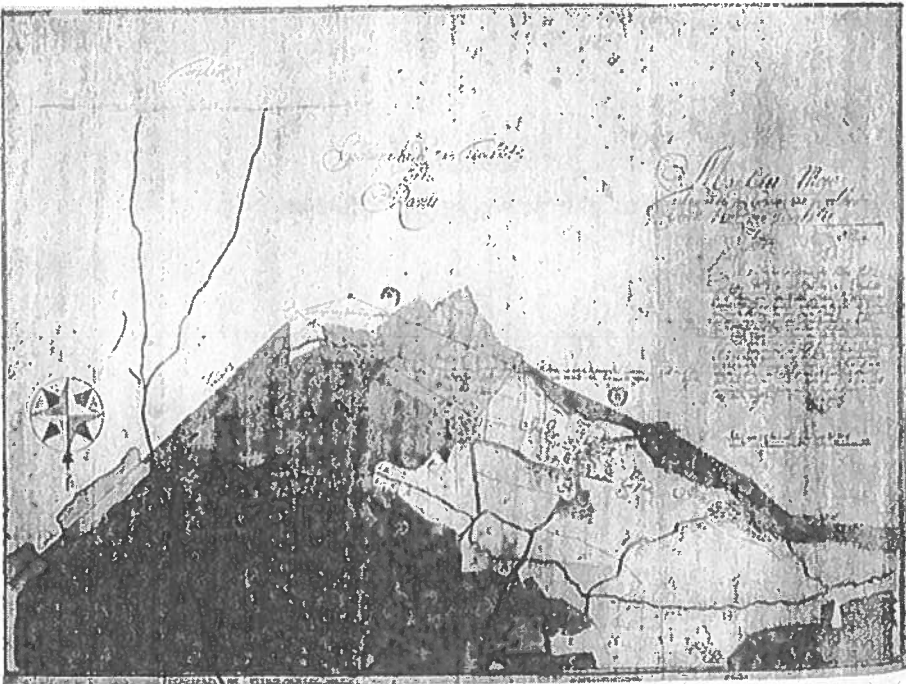
In de loop van de tijd kreeg onze vereniging van verschillende goede gevers een aantal oude landkaarten, wegenkaarten en luchtfoto's.

Daar zijn heel interessante exemplaren bij, bv. drie fragmenten van de beroemde Ferraris-kaarten en een herdruk van de eerste echte stafkaart (ca. 1840).

Wij denken dat we liefhebbers er een plezier mee doen als we die eens tentoonstellen. Vanaf ongeveer half maart zijn ze te zien.

Speurders kunnen dan terecht om uit te zoeken hoe vroeger de wegen liepen of waar de plaatsen van bewoning en ontginning waren. Er is ook terug te vinden hoe onze omgeving veranderde en weer veranderde. Luchtfoto's laten goed zien hoe snel dat kan gaan.

Ieder die geïnteresseerd is, kan de verzameling komen bekijken op de normale openingstijden van het Heemhuis.

Afb. 9. Kopie der kaart van 1668, gemaakt op last van de Raad van State. Fragment betreffende de zuidkant van Baarle met Zondereigen.

jaarprogramma 1995

APRIL

- Een avondprogramma over sagen en legenden (met Paul van Zummeren)
- 30 Vroege fietstocht naar Meerseldreef

MEI

- 14 Vroege vogeltocht (zangvogels). Samenkomst 05.30 uur bij Bernarduskapel te Ulicoten

JUNI

- 3 Dagtocht naar Mechelen

JULI

Vakantie... ieder zoekt zijn eigen weg!

AUGUSTUS

- 9-12 Brabants Heemkamp te Valkenswaard
- 19 Bernardusprocessie m.m.v. de werkgroep Ulicoten

SEPTEMBER

Presentatie Heemkalender 1996

OKTOBER

- 12 Baarle 1000+3 kwis
- Regionale Heemkwis voor West-Brabant (mogelijk in november)
- Lange wandeltocht (Strijbeekse Heide, Hondsdonk, Valkenberg,

---

Schouterveld, Prinsenbos, Chaamse bossen, enz....). U dient zich vooraf aan te melden i.v.m. vervoer naar startpunt.

DECEMBER

- Fekke van Dijk helpt ons weer dieper in de symbolen van oude (kerst)kunst doordringen

verder op het programma:

- Verbouwen en inrichten van de nieuwe tentoonstellingsruimte (voormalige brandweergarage) en de werkruimte (voormalig kolenhok)

- Medewerking aan de tentoonstelling van de 'Vrienden van Lourdes' (20 augustus)

- Verbouwen en inrichten van onze nieuwe bibliotheek/documentatiecentrum

- Vanaf maart gaat lopen de tentoonstelling 'Amalia weet de weg' (kaarten en luchtfoto's)

- Van tijd tot tijd zal het 'Open Huis' op de eerste zondag van maand in het teken staan van een bepaalde activiteit

- Woensdagavonden blijven ontmoetings-, buurt-, koffie-, werk-, snuffel-, opruim-, inlever-, afhaal- en nog-veel-meer-avonden van 19.30 tot 21.30 uur

---

verslag algemene ledenvergadering 20 februari 1995

Aanwezig waren 45 leden.

Na de leden verwelkomd te hebben, gaf de voorzitter een overzicht van het afgelopen jaar. Er werd een vierde jaarboek uitgegeven dat geheel in het teken stond van 550 jaar Ulicoten. De werkgroep Ulicoten had een actieve rol in de viering van 550 jaar Ulicoten.

Verder hebben een aantal leden zich actief ingezet om de viering van 50 jaar bevrijding van Baarle te organiseren. Het Heemhuis werd voor beide

activiteiten frequent gebruikt voor vergaderingen. Van de activiteiten liggen een aantal video-banden in het Heemhuis, zodat ieder alles nog eens op zijn gemak kan overzien. Er liggen ook twee memorboeken van deze activiteiten.

Verder dankte de voorzitter de diverse werkgroepen zoals de redactieraad, de werkgroep Heemkalender, de werkgroep Singelpanden, de bezorgers van de Nieuwsbrief, de renoveerders van de bijgebouwen en de schoonmakers voor hun inzet.

'Bestuurlijk komt er natuurlijk veel meer kijken. Daarom zijn we verheugd dat we u vanavond een Huishoudelijk Reglement en een Beleidsplan ter goedkeuring voorleggen. Dit alles moet leiden tot een beter bestuurbare vereniging. Daarom hoop ik dat er zich leden aanmelden om toe te treden tot het bestuur' aldus de voorzitter, die daarna de vergadering voor geopend verklaarde.

Het verslag van de Algemene Ledenvergadering heeft in de Nieuwsbrief gestaan. Er waren geen op- of aanmerkingen op.

Daarna gaf de secretaris een overzicht van de activiteiten van afgelopen verenigingsjaar.

De penningmeester nam daarna het financieel verslag door met behulp van een overheadprojector.

De voorzitter voegt hieraan toe dat het komende jaar de vereniging voor enkele belangrijke investeringen staat. Zo zal er een computersysteem en een kopieermachine moeten komen. Het geld hiervoor is volgens de voorzitter al gereserveerd.

De kascommissie heeft de boeken gecontroleerd en feliciteert de penningmeester met de nauwkeurige boekhouding. De kascommissie stelt dan ook voor de penningmeester decharge te verlenen.

De voorzitter leidt de bestuursverkiezingen in. Hij is blij dat zich spontaan twee leden hebben gemeld, t.w. Herman Jansen en Ria Laurijssen. Daarna geeft hij het woord aan vice-voorzitter Fons Raeijmaekers. Er zijn drie leden

---

aftredend en die stellen zich allen weer herkiesbaar, t.w. Ad Jacobs (alleen herkiesbaar als voorzitter), Anna Gulickx-Koks en Ineke van Strijp. Daarnaast wordt voorgesteld om de twee nieuwe aangemelde leden ook te benoemen tot bestuurslid. De vice-voorzitter vraagt de vergadering of deze daarmee accoord kan gaan.

Ben Wentink vraagt of het wel nodig is om het bestuur uit te breiden. Zijn ervaring is dat hoe groter het bestuur wordt, hoe moeilijker het wordt om de vereniging te besturen. Daarnaast vraagt hij of het niet beter is om met een klein dagelijks bestuur te werken. De voorzitter antwoordt dat er in de praktijk ook een dagelijks bestuur van vier personen is, maar dat gezien het aantal taken dat op het bestuur afkomt er dringend uitbreiding is gewenst om de taken beter te verdelen. In de eerstvolgende bestuursvergadering zullen de diverse taken onder de bestuursleden verdeeld worden.

Ed Ragas vraagt of het bestuur niet tegen de statuten handelt. Zo is de uitbreiding van het bestuur geen agendapunt van deze Algemene Ledenvergadering. Bovendien is het grootste aantal leden niet op de hoogte gebracht van deze bestuursuitbreiding en dat kan problemen opleveren voor het bestuur. De voorzitter antwoordt dat inderdaad de bestuursuitbreiding niet geagendeerd is en erkent dat dit fout is. Toch vraagt hij de leden die aanwezig zijn toch accoord te gaan met dit voorstel. Ben Wentink onthoudt zich van stemming en Ed Ragas is tegen het voorstel. Daarna wordt het voorstel door de overige leden goedgekeurd.

De kascommissie voor het komend jaar zal bestaan uit de heren Anema en Van der Flaas.

De contributie voor het nieuwe verenigingsjaar wordt gehandhaafd op het oude niveau. Ed Ragas vraagt het bestuur waarom de maximale leeftijd voor jeugdleden wordt gehandhaafd op 21 jaar terwijl in de Wet een jongere van 18 jaar al als volwassenen wordt gezien. Na stemming blijkt een meerderheid van de aanwezigen voor handhaven van een maximale leeftijd voor jongeren op 21 jaar.

Het Huishoudelijk Reglement is besproken met de leden. Na enkele

wijzigingen en tekstuele verbeteringen wordt het Reglement goedgekeurd. De definitieve versie zal met het eerstvolgende tijdschrift worden meegezonden naar de leden. Piet van der Flaas stelt voor om dit Huishoudelijk Reglement voortaan direct aan nieuwe leden uit te reiken en aldus wordt besloten.

Het beleidsplan 1995-2000 werd toegelicht door Antoon van Tuijl. Ed Ragas merkt op dat er weinig in staat over het uitdragen van de unieke geschiedenis van Baarle, bijvoorbeeld door een permanente tentoonstelling die bezocht kan worden door bezoekers van Baarle. Antoon van Tuijl antwoordt hierop dat het zeker niet in de bedoeling ligt om in het Heemhuis een museum te maken, omdat er ook al de ruimte niet voor is. 'We zullen wel komen met gerichte tentoonstellingen' aldus Antoon.

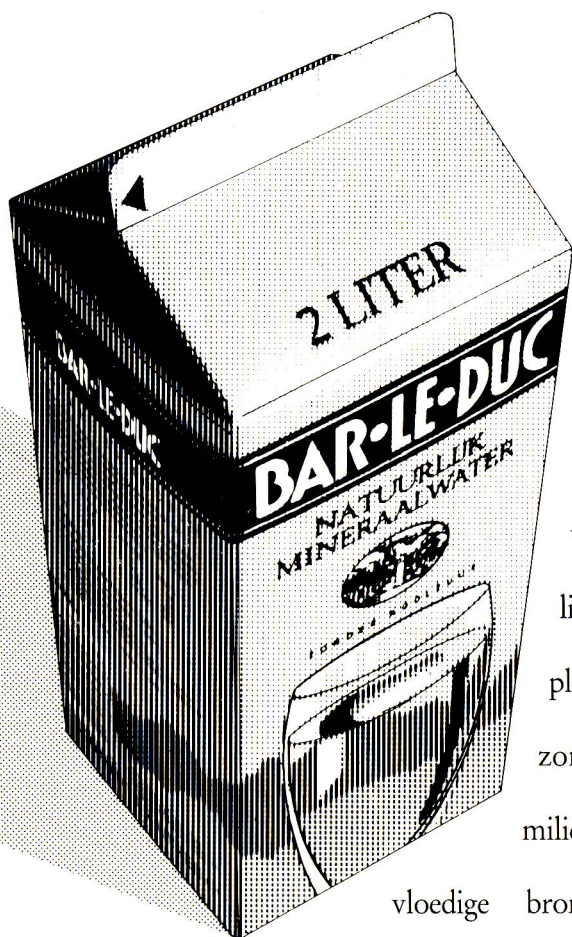
Op de vraag wat er bedoeld wordt met structurele contacten met de VVV, antwoordt Antoon dat dit wordt gedaan om geen dubbele zaken te organiseren. 'Bovendien willen we met alle verenigingen regelmatig overleggen over activiteiten' aldus Antoon van Tuijl. Verder zijn er geen opmerkingen en wordt ook het beleidsplan goedgekeurd.

Daarna wordt door Antoon van Tuijl het jaarprogramma 1995 gepresenteerd. Dit programma zal in het verenigingsorgaan worden gepubliceerd en aanvullende informatie wordt in Ons Weekblad gepubliceerd. Jeroen Geerts merkt op dat niet alle leden Ons Weekblad lezen, kan de aanvullende informatie dan niet op een andere manier? Het bestuur zegt toe zich hierover te buigen in de eerstvolgende bestuursvergadering.

Aan het slot van de vergadering heeft de voorzitter nog een mededeling. Net voor deze vergadering heeft het bestuur een brief ontvangen van Jos Jansen, waarin deze meedeelt dat hij vanwege drukke werkzaamheden zich terugtrekt uit de redactieraad en zich terugtrekt als bibliothecaris en archivaris. Daarna stellen de twee nieuwe bestuursleden zich voor aan de leden.

Daarna wordt de vergadering door de voorzitter gesloten.

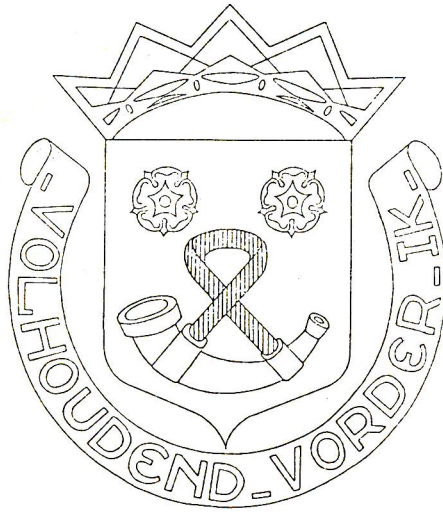
DRAAGBARE WATERBRON.

Natuurlijk mineraalwater in een handig, licht, 2-literpak. Niet van plastic, maar van karton, zonder stoffen die het milieu aantasten. Een overvloedige bron zuiver, natuurlijk

mineraalwater zonder koolzuur.

BAR-LE-DUC

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms', Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog